

Биков В.Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: Колективна монографія. – К.: Атіка, 2005. – 252 с., с. 77-92.

Розділ II

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА США І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

2.1. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування

Освітні системи, які склалися сьогодні у розвинутих країнах світу, являють собою один із провідних факторів, який певною мірою визначає економічну і соціальну стабільність цих країн, забезпечує цим країнам можливість поступового науково-технічного і економічного розвитку і на цій основі соціального розвитку суспільства, удосконалення світоустрою, підвищення духовного і матеріального рівня мирного, життєтворчого життя населення - головної мети цього вдосконалення.

Інноваційні, зокрема, інтеграційні процеси в системі національної освіти виступають як складова всебічної тенденції глобалізації світових процесів розвитку, як визначальний інтелектуальний базис гармонійного розвитку національних соціально-економічних систем. Соціально-економічні потреби суспільства, що розвивається, виступають як вимоги до системи освіти і, в головному, полягають у створенні умов для забезпечення:

- гармонійного становлення і розвитку особистості як індивіда і члена суспільства, в відтворенні у підростаючому поколінні соціальної, національної і світової культури, формуванні ціннісної системи, яка базується на загальнолюдських і загальнокультурних цінностях;
- професійної освіти, яка передбачає формування в особистості відповідних властивостей, що забезпечують її конкурентоздатність на ринках праці і, таким чином, можливість її активної участі в соціально-економічній діяльності суспільства.

Вочевидь, що ці дві вимоги і процеси взаємопов'язані і взаємно розвивають один-одного. Загальна мета професійної освіти включає такі основні цілі:

- забезпечення всебічної соціалізації та ефективної адаптації тих, хто навчаються, в соціально-економічних умовах суспільства, що розвивається;
- формування і розвиток професійно значущих якостей, конкурентоспроможної професійної компетентності;

- поглиблення розвитку особистості, насамперед її почуттєвої сфери, способів продуктивного мислення і пізнання, вміння навчатися і самовдосконалюватись протягом усього життя, здатності до творчого наукового пошуку щодо вирішення завдань, що постали;
- формування і розвиток цінностей особистісного розвитку, рефлексивно-гуманістичного менталітету майбутнього спеціаліста.

Характер соціально-економічного розвитку сучасного світу, об'єктивні тенденції його глобалізації, зберігаючи і поглиблюючи національні коріння, базуються на загальнолюдських і загальнокультурних цінностях і включають, зокрема, такі визначальні складові процесу світового розвитку, як інтеграція знань, технологій, інформаційних і телекомунікаційних систем, інформаційних ресурсів, включаючи системи і засоби масової інформації, систем наукового пошуку, досліджень і освіти.

Формуючи особистісну і кадрову компоненти цих процесів, система освіти повинна не тільки сама бути залучена в процеси світового соціально-економічного розвитку, у світовий освітній простір, але й стати їх каталізатором, забезпечити гармонійність, стабільність і передбачуваність їх еволюції, усвідомлення членами суспільства необхідності їх практичної реалізації [1, 6-7].

Серед найсучасніших освітніх технологій, що заявили про себе наприкінці ХХ ст. і набули поширення в розвинутих країнах світу, є дистанційні технології навчання (ДТН), які підтримують і забезпечують дистанційну освіту (ДО) [2]. Іде перерозподіл світового освітнього простору і ДО відіграє в цьому процесі визначальну роль, суттєво урізноманітнюючи ринок освітніх послуг.

Ця форма освіти з'явилась як відповідь освітніх систем, з одного боку, на об'єктивні тенденції глобалізації світу, підвищення динаміки його соціально-економічного розвитку, а, з іншого, є реакцією на бурхливий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій, необхідність їх застосовування в освітній практиці як засіб навчання і предмет вивчення та дослідження.

Деякі проблеми стану національного ринку праці та сучасні тенденції розвитку професійної освіти

На сучасному етапі соціально-економічних перетворень в Україні провідна роль належить реформуванню національної економіки і її визначального компоненту - ринку праці, який повинен бути сформований і почати діяти на принципово нових засадах. Це передбачає не тільки проведення необхідних структурних перетворень, реорганізації існуючих і створення нових інституцій з кадрового забезпечення національної

економіки професійними кадрами, а й формування та запровадження відповідних механізмів їх функціонування і розвитку.

Розвиток економіки в Україні в основному стримується низькими темпами структурної перебудови економіки, недостатніми розмірами інвестицій в економіку, слабкою підтримкою і захищеністю з боку держави вітчизняного виробництва, недосконалістю податкової системи, низькими темпами приватизаційних процесів, незбалансованістю і нерівномірністю економічного стану і розвитку регіонів тощо.

Формуванню ринку праці, забезпеченню необхідної динаміки його розвитку, окрім суто економічних причин, суттєво заважає високий рівень прихованого безробіття, відсутність реального попиту (якісного і кількісного) на професійні кадри, недосконалість системи оплати праці і інших форм мотивації, низький рівень заробітної плати, значні затримки її виплати, несформованість структур соціального партнерства, слабка координація між службами зайнятості і системою професійної підготовки працівників і спеціалістів, орієнтація на застарілий перелік спеціальностей та професій, кваліфікаційних вимог до працівників тощо.

По-перше. Перед людством постала суттєва проблема сьогодення і майбутнього - створення єдиного інтегрованого, але тим часом різноманітного як освітнього, так й інформаційного простору. Поряд із зростанням потреби в освіті, зокрема, посилюються тенденції до створення інтернаціональних освітніх структур різноманітного призначення і типів. Відбувається розвиток процесу інтернаціоналізації освіти не тільки за змістом, а й за методиками навчання і організаційними формами.

По-друге. У світі спостерігається така динаміка розвитку науки, техніки та економіки, яка є причиною швидкого «старіння» професійних знань - приблизно кожні 2-4 роки. Це особливо актуально для наукомістких, високотехнологічних галузей економіки, які, по суті, і визначають сучасний розвиток світу і країни. У зв'язку з цим, в системах освіти розвинених країн світу відбуваються істотні структурні зміни, обумовлені розвитком науково-технічного прогресу і його зростаючим впливом на всі сфери життя суспільства. Для того щоб уникнути кризи безробіття і браку кваліфікованих спеціалістів, нездатності швидкого опанування та оновлення ними необхідного обсягу інформації та спеціальних знань, культурних цінностей і традицій в системі освіти ефективно запроваджуються сучасні технології навчання, насамперед, інформаційні. Підтвердженням перспективності розвитку інформаційного шляху підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів є те, що за даними опитування респондентів з 1000 найбільших компаній світу (за списком журналу Fortune) 86% опитаних збираються використовувати мультимедіа - навчання за допомогою мереж Internet/Intranet. За даними досліджень International Data Corp., обсяг освітніх послуг за допомогою

World Wide Web на ринку інформаційних технологій у 2000 р. перевищить 1 млрд доларів, тоді як у 1997 р. цей показник складав менше ніж 100 млн доларів.

По-третє. Помітно зростає потреба в отриманні освіти, в першу чергу вищих рівнів кваліфікації. За даними закордонних експертів, вже в перше десятиріччя XXI ст. кожний працюючий буде потребувати вищої освіти - як мінімального рівня освіти, необхідного для виживання людства. Надання освіти такій кількості громадян, які навчаються за традиційними формами і технологіями навчання, навряд чи витримають бюджети навіть найбільш розвинених країн світу. Тому не випадково, що за останні десятиріччя чисельність студентів, які навчаються за нетрадиційними технологіями, зростає швидше від числа студентів, що навчаються традиційно (зокрема, за денною формою навчання). Світова тенденція переходу до нетрадиційних форм і технологій освіти прослідковується також у зростанні кількості вищих навчальних закладів, які ведуть підготовку переважно за сучасними нетрадиційними технологіями. У світі за період з 1900 по 1960 р. таких закладів було створено 79, з 1960 по 1970 р.- 70, з 1970 по 1980 р.- 187, а тільки з 1980 по 1995 р.- 700 [4, 23].

По-четверте. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед ПО такі завдання, які полягають не тільки в опануванні майбутніми спеціалістами необхідних обсягів загальноосвітніх і професійних знань, а, насамперед, дають можливість гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідні знання і застосовуючи їх на практиці; самостійно критично мислити, уміти побачити виникаючі в реальній діяльності проблеми і шукати шляхи раціонального їх розв'язання, використовуючи сучасні технології; грамотно працювати з інформацією; бути комунікабельним, контактним у різноманітних соціальних групах, уміти працювати в колективі; самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня тощо.

По-п'яте. Світова теорія і освітня практика визнає, що навчальний процес майбутнього повинен стати гнучкішим, багато в чому незалежним від жорсткого державного контролю і надаватися на конкурсних засадах різними типами навчальних закладів; навчальна програма і сам процес навчання істотно зміняться. Ті, хто навчаються, самі матимуть можливість вибрати з переліку навчальних модулів обов'язкові - загальноакадемічні і професійні, та факультативні - загально і професійно розвиваючі. Крім того, вибиратимуться навчальний заклад, викладач і навчальна дисципліна відповідно до побажань тих, хто навчається, їх знань і здібностей.

По-шосте. Однією з найсучасніших із нетрадиційних форм отримання освіти є ДО, переважно професійна, теорія і практика якої набувають сьогодні в світі бурхливого розвитку.

Особливості і принципи побудови систем дистанційного навчання

У літературі, яка присвячена проблемам ДО, наводяться численні, в цілому несхожі визначення ДО [2-8, 4, 17]. Це, з одного боку, є ознакою багатогранності і масштабності цього явища, а, з іншого, вказує на те, що предмет і об'єкт ДО, її понятійний апарат ще не до кінця визначився. Аналізуючи відомі визначення ДО можна виділити такі узагальнені характерні риси цієї багатомірної категорії:

1. ДО є однією з форм одержання неперервної освіти, яка покликана реалізувати права людини на освіту й одержання інформації; ця форма освіти існує і буде існувати поряд з традиційними формами освіти - очною, очно-заочною і вечірньою.
2. ДО - універсальна, синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, яка створює умови для тих, хто навчається, щодо вільного вибору складу навчальних дисциплін, викладацького складу з кожної з дисциплін та конкретного навчального закладу; ця форма освіти адаптивна щодо базового рівня знань і конкретних цілей навчання тих, хто навчається.
3. ДО покликана вирішувати специфічні завдання, які віднесені до розвитку творчої складової освіти й утруднені для досягнення за традиційними технологіями навчання; вона орієнтована на посилення активної ролі тих, хто навчається, у власній освіті: у постановці освітніх цілей, виборі домінантних напрямів, форм і темпів навчання в різноманітних освітніх сферах.
4. ДО характеризують більш комфортні, порівняно з традиційними, умови для творчого самовираження учнів, можливість демонстрації учнями продуктів своєї творчої діяльності для всіх бажаючих, широкі експертні можливості оцінки творчих досягнень тих, хто навчається; ця форма освіти забезпечує збільшення евристичної складової навчального процесу за рахунок застосування інтерактивних форм занять та мультимедійних навчальних програм.
5. ДО повинна відповідати національним, а, за можливості, і міжнародним освітнім стандартам. Ця форма освіти значною мірою забезпечує інтернаціоналізацію освіти не тільки за змістом, а й за організаційними формами і методиками навчання.
6. ДО - це комплекс освітніх послуг, які можуть надаватися широким верствам населення в країні і за рубежом за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, яке базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок тощо).

7. Основу навчального процесу складає цілеспрямована і контрольована педагогами і організаторами освіти інтенсивна самостійна робота тих, хто навчається.

8. Суб'єкт і об'єкт навчання мають можливість здійснювати спільну навчальну діяльність у зручному для себе місці, за попередньо узгодженими формою та індивідуальним інтервальним графіком взаємодії в часі.

9. Дистанційний навчальний процес проходить у специфічній педагогічній системі, компонентами якої є підсистеми: цілей навчання, змісту навчання, методів навчання, засобів навчання, організаційних форм навчання, ідентифікаційно-контрольна, навчально-матеріальна, фінансовоекономічна, нормативно-правова, маркетингова.

10. Інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання (ДН) є системно-організованою сукупністю традиційних і комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання, засобів діалогу і передачі даних, протоколів взаємодії, систем мультимедіа, нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, інформаційних ресурсів, системного апаратно-програмного і організаційно-методичного забезпечення, орієнтованих на задоволення освітніх потреб користувачів ДН. Сучасні засоби телекомунікацій і електронних видань дають можливість перебороти недоліки традиційних форм навчання, зберігаючи при цьому майже всі їх надбання.

11. Ті, хто навчається, мають можливості самі одержувати необхідні знання, користуючись інформаційними ресурсами, сучасними інформаційними технологіями. Інформаційні ресурси: бази даних і знань, комп'ютерні, в тому числі мультимедіа, навчаючі і контролюючі системи, відео- і аудіозаписи, електронні бібліотеки [11, 12], разом з традиційними підручниками і методичними посібниками створюють унікальне розподілене середовище навчання, доступне широкій аудиторії користувачів.

Спираючись на зазначені характерні риси ДО, можна сказати, що ДО притаманні такі специфічні якісні властивості.

Гнучкість і адаптивність. Ті, хто навчається, в основному, не відвідують регулярних занять за традиційною формою (лекцій, семінарів тощо), а працюють у зручний для себе час у зручному місці й зручному темпі, що надає великі переваги для тих, хто не може або не хоче порушити своє звичне, активне суспільне життя. Отримання ДО формально не потребує якогось попереднього освітнього цензу. Кожен може навчатися стільки, скільки йому особисто необхідно для засвоєння спеціальності, предмета й одержання необхідних заліків з обраних навчальних курсів.

Модульність. В основу програм ДН покладений модульний принцип. Кожний окремий навчальний курс створює цілісне уявлення про

певну предметну галузь. Це дозволяє з переліку незалежних курсів-модулів формувати навчальну програму, яка відповідає індивідуальним або груповим (наприклад, для персоналу окремої організації) потребам.

Економічна ефективність. За рахунок використання більш концентрованого подання й уніфікації змісту навчального матеріалу, орієнтованості технологій ДН на велику кількість тих, хто навчається, ефективнішого використання викладацьких кадрів і матеріально-технічної бази, які забезпечують навчання, ДО вимагає значно менших питомих витрат (на одного учня), ніж традиційні форми освіти (за середніми світовими оцінками - приблизно на половину).

Нова роль викладача. На викладача покладаються такі функції, як: координація пізнавального процесу, коригування курсу, який викладається, консультування при складанні індивідуального навчального плану, керівництво навчальними проектами, перевірка поточних завдань тощо. Він управляє навчальними групами взаємопідтримки, допомагає слухачам у їх професійному самовизначенні. Взаємодія викладача і учня, як правило, здійснюється в асинхронному режимі в зручний для такої роботи час.

Специфіка ДН вимагає забезпечення покращення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації викладачів, психологів і тьюторів, які супроводжуватимуть процес навчання і тому повинні володіти як сучасними знаннями з предмета, так і методами і засобами організації і проведення ДН.

Спеціалізований контроль якості освіти. В ДО використовуються як традиційні форми контролю якості наявної та отриманої освіти (підсумковий, як правило, письмовий або усний іспит з теми, модулю чи для присвоєння відповідної освітньо-професійної кваліфікації), так і дистанційні форми такої роботи (співбесіди, практичні, курсові і проектні роботи, екстернат, комп'ютерні інтелектуальні тестові системи тощо).

Використання спеціалізованих технологій і засобів навчання. У ДО використовуються спеціальні технології, серед яких знайшли поширення: кейс-технології (базуються на пакетах навчальних матеріалів для самостійного вивчення та контрольних завданнях і тестах для самоконтролю); телевізійні технології (базуються на замкнених телевізійних системах із зворотним зв'язком); технології відеоконференцій (базуються на засобах забезпечення двостороннього або багатостороннього аудіо / відео зв'язку на значних відстанях); комп'ютерно-телекомунікаційні технології (технології клієнт-сервер, що базуються на широкому використанні комп'ютерної і телекомунікаційної техніки); комбіновані технології (базуються на поєднанні двох або більшого числа попередніх). З педагогічної точки зору, технології ДН, практично, інтегрують більшість існуючих методів навчання і надають їм якісно нового вищого освітньо-технологічного рівня.

Визначальною складовою технологій ДН є засоби, які використовуються в ДО - ЗДО (традиційні, комп'ютерно орієнтовані, інформаційні). Природно, що в технологіях ДН, як найбільш сучасних освітніх технологіях, використовуються засоби навчання, які відбивають останні досягнення світової науки і техніки. Водночас, як техніко-орієнтовані технології, технології ДН використовують значно ширший спектр засобів навчання і їх комбінацій, ніж це має місце в традиційних освітніх технологіях.

До спектра ЗДО входять: друковані видання; електронні видання на гнучких магнітних, лазерних або жорстких дисках; комп'ютерні навчальні системи в звичайному і мультимедійному варіантах; аудіо- і відео-навчально-інформаційні матеріали; лабораторні дистанційні практикуми; програми-тренажери; бази даних і знань з віддаленим доступом; електронні бібліотеки з віддаленим доступом; дидактичні матеріали на основі експертних і геоінформаційних навчальних систем; комп'ютерні мережі; телевізійні передачі тощо.

Центральною ланкою в ДО є засоби телекомунікацій і їх транспортна основа. Вони використовуються для забезпечення навчального процесу: необхідними навчально-методичними матеріалами; зворотнім зв'язком між викладачем і тими, хто навчається; обміном управлінською інформацією в межах системи ДН; виходом у міжнародні інформаційні мережі, а також для підключення до системи ДО широких верств користувачів, в тому числі, закордонних.

Засоби ДН і технології, які базуються на цих засобах, разом з методами ДН утворюють унікальне розподілене середовище ДН, яке і забезпечує основні визначальні ознаки, переваги і проблеми цієї перспективної форми освіти.

Таким чином, для ефективної реалізації ідей ДО в межах національної системи освіти на засадах її підсистеми повинна бути створена відповідна система дистанційної освіти (СДО) в середовищі і засобами якої здійснюється ДН. Структурно упорядкована множина ЗДО, статика і динаміка якої забезпечує цілі навчання, утворює систему дистанційного навчання (СДН).

В основу побудови СДН покладено відповідні принципи, які досить ґрунтовно розглянуті в літературі. Ці принципи витікають із загальновідомих освітніх принципів, уточнюють їх стосовно ДО, надають їм належної специфіки. Для повноти цього викладу наведемо (з деякими уточненнями) ті з них, які поділяє автор цієї роботи [6; 33]:

1. *Принцип гуманістичного навчання.* Цей принцип є визначальним у системі неперервного інтенсивного навчання і посилюється в СДН. Його суть полягає в спрямованості навчання й освітнього процесу в цілому до людини; у створенні максимально сприятливих умов для оволодіння тими, хто навчається, соціально накопиченим досвідом, опануванні обраною

професією, розвитку і прояву творчої індивідуальності, високих громадянських, моральних, інтелектуальних якостей, які б забезпечували особистості соціальну захищеність і достойне існування.

2. *Принцип пріоритетності педагогічного підходу при проектуванні навчального процесу в СДН.* Суть цього принципу полягає в тому, що проектування СДН необхідно починати з розробки теоретичних концепцій, створення дидактичних Моделей тих явищ, які передбачається реалізувати засобами ДО. Досвід комп'ютеризації освіти, зокрема, дає можливість стверджувати, що коли пріоритетною є педагогічна сторона цієї справи, система, що створюється, працює ефективніше.

3. *Принцип педагогічної доцільності застосування нових інформаційних технологій.* Цей принцип вимагає педагогічної оцінки ефективності кожного кроку проектування і створення СДН. Тому на перший план необхідно ставити не впровадження техніки, а відповідне змістовне наповнення навчальних курсів і освітніх послуг, підготовки необхідних викладацьких кадрів і організаторів освіти.

4. *Принцип вибору змісту навчання.* Зміст навчання в СДН повинен відповідати нормативним вимогам державних освітньо-професійних стандартів, а також професійно-кваліфікаційним вимогам ринку праці.

5. *Принцип забезпечення безпеки інформації, яка циркулює в СДН.* Необхідно реалізувати організаційно-технічні заходи щодо забезпечення безпечного і конфіденційного збереження, передачі і використання потрібних даних.

6. *Принцип стартового рівня освіти.* Ефективне навчання в СДН вимагає від тих, хто бажає навчатися за цією системою, певних знань, умінь і навичок (наприклад, певних навичок користування комп'ютером, роботи з автоматизованими пошуковими засобами, мережевими системами, зокрема Інтернет тощо).

7. *Принцип відповідності технології навчання.* Технології навчання повинні бути адекватними моделям ДН. Окрім традиційних дисциплінарних моделей навчання в СДН можуть, бути включені і нові моделі навчання (наприклад, об'єктно-орієнтовані, проектно-інформаційні або креативні моделі тощо).

8. *Принцип мобільності навчання.* Цей принцип полягає в створенні інформаційних мереж, баз і банків даних та знань для ДН, які дозволяють тим, хто навчається, коректувати або доповнювати свою навчальну програму в необхідному напрямі при відсутності відповідних послуг у навчальному закладі, де він навчається. При цьому, необхідно зберегти інформаційну інваріантність освіти, яка забезпечує можливість переходу з одного навчального закладу до іншого для навчання за спорідненими або іншими напрямами чи спеціальностями.

9. *Принцип неантагоністичності ДН.* СДН може дати необхідний соціальний і економічний ефект за умови, якщо створювані і

впроваджені технології ДН стануть не сторонніми або відокремленими елементами, додатками до традиційної системи освіти, а будуть природнім шляхом інтегровані в неї.

Найбільш суттєвими із перелічених принципів (які докорінно відрізняють ДО від традиційної) є можливість здійснення навчального процесу за екстериторіальністю його учасників і переважної більшості засобів навчальної діяльності (інформаційних, технічних та інших, окрім тих, які використовуються персонально), а також, забезпечення синхронного і асинхронного режимів взаємодії як учасників навчального процесу між собою, так і учасників з інформаційними засобами навчальної діяльності. Причому, ця взаємодія (без втрати можливості здійснення колективних форм навчальної діяльності) жорстко не прив'язана в часі як за тривалістю, так і за термінами початку і кінця навчальної дії, що, безумовно, відповідає умовам сучасної динаміки життя, створює додаткові умови для освіти зайнятого населення, дозволяє залучити до навчального процесу передовий педагогічний досвід, найкращі з наявних викладацьких кадри (в тому числі з-за кордону) незалежно від місця їх роботи, проживання і тимчасового перебування.

Таким чином, ДО, яка виступає як ефективне доповнення традиційних форм освіти, як засіб часткового розв'язання її нагальних проблем, зокрема, надає можливість одночасно з гнучким за часом і високопрофесійним за змістом вивченням різних предметних розділів знань, формуванням умінь і навичок роботи з багатьох навчальних дисциплін забезпечити інтенсивне практичне застосування тими, хто навчається, методів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток умінь і навичок у цьому сучасному розділі науки і практики.

Визначаючи ці суттєві особливості ДТН, наведемо таке визначення дистанційного навчання [8, 21]: *е-дистанційне навчання (електронне дистанційне навчання) - різновид дистанційного навчання, за яким учасники навчально-виховного процесу здійснюють переважно індивідуалізовану навчально-виховну взаємодію як асинхронно, так і синхронно в часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навчання та інших інформаційних об'єктів, медіа навчальні засоби та інформаційно-комунікаційні технології.*

Перелічені технологічні ознаки і можливості ДТН висувають сьогодні на перше місце серед інших компонент ДО (комп'ютерно-технологічної, організаційно-управлінської, фінансово-економічної, нормативно-правової) психолого-педагогічну компоненту, передбачають необхідність широкого впровадження і застосування в освітній практиці сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [3, 10].

Дистанційне навчання - інструмент розв'язання сучасних завдань модернізації освіти України

Накопичений вітчизняний та світовий досвід використання інформаційних технологій в освіті показує, що прогрес інформаційно-комунікаційних технологій значно випереджає методичні підходи, які спираються на зазначені технології. Розробка адекватної сьогоденню стратегії інформатизації системи освіти, впровадження V сфери організації, управління та реалізації навчально-виховного процесу інформаційно-комунікаційних технологій має базуватися на чітких вимогах до інформаційного забезпечення системи освіти. Звідси, визначення методологічних проблем інформатизації процесу навчання та представлення знань потребує організації досліджень:

- теоретичних та прикладних проблем педагогічної інформатики, особливостей застосування засобів інформаційних технологій в навчально-виховному процесі на сучасному етапі;
- інженерно-педагогічних характеристик засобів інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються в системі освіти;
- психолого-педагогічних проблем комп'ютерно-орієнтованого підручника, ДО, використання комп'ютерних мереж в системі освіти як технологічної складової електронних засобів масової інформації;
- питань модернізації, декомпозиції та оптимізації навчальних планів в умовах інформатизації освіти і ДО тощо.
- Зазначені дослідження мають стати основою для:
- розробки засобів ДН, програмного забезпечення для закладів освіти всіх рівнів акредитації у комплексі з навчальними програмами та периферією, системи технологій ведення та використання банків наукової і навчальної інформації, які необхідні для інформатизації педагогічної праці та навчального процесу;
- розробки, впровадження та супроводження комп'ютерної інформаційної мережі у всіх регіонах України, що у свою чергу, потребує визначання інженерно-педагогічних засад щодо проектування системи інформаційної підтримки освітнього простору України, створення фондів комп'ютерно-орієнтованих та інтерактивних засобів навчання та матеріалів для комп'ютерних телекомунікаційних мереж інформатизації системи освіти;
- розробки загальних, предметно та об'єктно орієнтованих вимог до інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах всіх рівнів акредитації, рекомендацій щодо оснащення навчальних закладів сучасними засобами синтезу відповідних інформаційних і навчальних середовищ;

- створення та ведення баз даних про результати відповідних наукових досліджень, про передовий педагогічний, інженерний, організаційно-управлінський та нормативно-законодавчий вітчизняний і закордонний досвід з розробки та впровадження засобів навчання, інноваційних педагогічних технологій, методик навчання, наукових досліджень в галузі освіти, кращих світових зразків навчальних комп'ютерних програм тощо.

Таким чином, для ефективної реалізації ідей ДО в межах національної системи освіти на засадах її підсистеми повинна бути створена відповідна система дистанційної освіти (СДО) в середовищі і засобами якої здійснюється ДН. Педагогічно цілеспрямована і структурно упорядкована множина засобів і технологій ДО, статика і динаміка якої забезпечує цілі навчання, утворює систему дистанційного навчання (СДН).

Зазначені особливості ДТН і аналіз наявного досвіду їх впровадження і використання вказують на доцільність і перспективність застосування ДТН там, де ці технології потенційно можуть дати позитивний освітній і соціальний ефект. Це, в першу чергу, спеціальна і додаткова освіта дітей і населення з вадами фізичного або розумового розвитку, позашкільна (додаткова) освіта за вибором дітей і населення за межами державного компонента навчальних програм, а також тих, хто не встигає за тих чи інших причин опанувати знання у відведений навчальною програмою час, освіта обдарованої молоді (в тому числі, телекомунікаційні олімпіади), дорослого і зайнятого населення, окремі навчальні модулі професійної освіти і їх фази, дистанційне оцінювання рівня знань (дистанційне тестування), перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів, в тому числі управлінських і педагогічних.

Аби підкреслити актуальність запровадження ДО в сучасну освітню практику, наведемо такий приклад.

Реалізація завдань розвитку освіти України, визначених в Національній доктрині розвитку освіти України, модернізації загально-освітньої школи, перехід до 12-річного терміну навчання і нової шкали оцінювання навчальних досягнень учнів, перш усього потребує забезпечити перепідготовку вчительських кадрів, основного і визначального ресурсу перебудови освіти. Тільки за таких умов можна сподіватись на успішну реалізацію запланованих змін. Водночас необхідно охопити перепідготовкою управлінські кадри освіти - керівників навчально-виховних закладів, керівників і працівників систем управління освітою на всіх організаційних рівнях управління країни.

Сучасна освітня галузь України має розгалужену структуру. В ній функціонує 17,2 тис. дитячих дошкільних закладів, якими охоплено біля 1,1 млн. дітей, або 39% від загальної кількості дітей дошкільного віку. В системі середньої освіти в 21, 6 тис. загальноосвітніх закладів навчанням

охоплено більше 6,6 млн. школярів. В системі працюють понад 565 тис. педагогічних працівників. Для обдарованих дітей створені і функціонують 23 гімназії, 232 ліцеї, 25 колегіумів. В Україні функціонують 696 інтернатних закладів різного типу, в тому числі 401 спеціальна школа-інтернат для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку і загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації. У 967 професійно-технічних закладах освіти навчаються і виховуються 530 тис. дітей, понад 350 тис. з яких (77%) поряд з професією здобувають повну загальну середню освіту. В країні функціонують 653 вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації і 313 вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації, де навчаються понад 1,5 млн студентів.

На часі здійснення в Україні політичної та адміністративної реформ. За цих умов, аналогічна ситуація складається і в сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрового корпусу державних службовців.

Враховуючи масштаби і територіальну розгалуженість системи освіти України, забезпечити якісну перепідготовку вчительських і управлінських кадрів в темпі запланованих реформ за традиційними технологіями навчання і формами освіти уявляється неможливим. Необхідно гнучко і комплексно задіяти найсучасніші технології і форми освіти, і, в першу чергу, ДО.

Підсумовуючи все вищевикладене, враховуючи перспективність ДО і сучасний стан теорії і практики ДН в Україні слід вказати на безумовну актуальність проведення широкого спектра досліджень і розробок, спрямованих на створення надійного наукового фундаменту національної СДО. Кадровою і експериментально-технологічною базою для цього повинні стати викладацький персонал і комп'ютерна мережа пілотних загальноосвітніх шкіл України, яка зараз активно розвивається, науковий і професорсько-викладацький персонал та комп'ютерні мережі вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук і Академії педагогічних наук України, які активно досліджують і запроваджують в освітню практику цю сучасну форму навчання і освіти, спеціально створені для розв'язання проблем ДО навчально-науково-виробничі комплекси, такі, наприклад, як Академія дистанційної освіти. Необхідно всебічно вивчати і впроваджувати в практику ДО України відповідний передовий вітчизняний і закордонний досвід, розробити і запровадити організаційно-управлінське і нормативно-законодавче забезпечення цієї перспективної форми освіти.

Список використаної літератури

1. *Кремень В. Г.* Філософія освіти ХХІ століття. «Освіта України» № 102-103, 28 грудня 2002 року.- С. 6-7.

2. *Андреев А. А.* Введение в дистанционное обучение,- М.: МЭСИ, 1997,- 226 с.
3. *Андреев А. А., Солдаткин В. И.* Дистанционное обучение: сущность, технология, организация,- М.: МЭСИ, 1999.- 196 с.
4. *Богачков Ю. Н.* Дистанционное обучение - выгодный шанс для корпораций // Компьютеры-1-Программы,- 1997,- № 5.- С. 64-69.
5. *Быков В. Ю.* Дистанційні технології навчання в сучасній освіті // Проблеми сучасного підручника: 36. наук, праць / Ред. кол.- К.: Педагогічна думка, 2004,- Вип. 5,- С. 15-22.
6. *Быков В. Ю., Руденко В. Д.* Операційні системи та мережі шкільних комп'ютерних комплексів,- К: КОМПАС, 1993,- 247 с.
7. *Быков В. Ю., Руденко В. Д.* Системи управління інформаційними базами даних в освіті.- К.: ІЗМН, 1996,- 288 с.
8. *Быков В. Ю.* Наукове забезпечення дистанційної професійної освіти: проблеми та напрями досліджень // Професійна освіта: педагогіка і психологія. За ред. *І. Зазюна, Н. Нічкало, Т. Левовицького, І. Більш.* Україно-польський журнал. Видання II. Видавництво: ЗАТ «ВПОЛ», Київ-Ченстохова.- 2000 р.- С. 93-116.
9. *Быков В. Ю.* Проектний підхід і дистанційне навчання у професійній підготовці управлінських кадрів // Кримські педагогічні читання: матеріали Міжнародної наукової конференції 12-17 вересня 2001 року / За редакцією *С. О. Сисоевої і О. Г. Романовського.*- Харків: НТУ «ХПІ», 2001,- С. 30-50.
10. *Быков В. Ю.* Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України,- Частина 2,- Харків: «ОВС», 2002,- С. 182-189.
11. *Кузьмын О. Е., Шуневич Б. И.* Современное состояние дистанционного образования в Украине // Материалы Шестой международной конференции по дистанционному образованию,- М.: МЭСИ,- 1998,- С. 256-261.
12. *Огнев'юк В. О., Быков В. Ю., Жалдак М. Дорошенко Ю. О., Жук Ю. О., Науменко Г. Г., Руденко В. Д., Самсонов В. В.* Концепція Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільської школи // Ком'ютер у школі і сім'ї, 2000.- №3(11).- С. 3-10.
13. *Хуторской А. В.* Дидактические основы эвристического обучения: Автореферат на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.01 общая педагогика / Моск. гос. пед, ин-т.- М., 1997.- 35 с.
14. Karmen Alvarado Principles of Good Distance Learning - <http://worldbank.org/distancelearning>.

15. Freda Stoneham WBLN Pedagogical Scénarios - <http://www.worldbank.org/distancelearning>.
16. Serdinkov P. Distance Learning of Foreign Languages and Opportunités for Communication // Thesis of the second International Scientific Conférence-Poltava, 1998.
17. Shunevych B The third level distance éducation in Ukraine: to be or not to be // Thesis of the International Scientific Conférence.- Kyiv, 1998.